

MEMÒRIA

Els ebrenacs del comboi d'Angulema

Ara fa 83 anys, famílies senceres van pujar a un tren de bestiar cap a Mauthausen, on van ingressar 18 hòmens ebrenacs

Joan B. Beltran,
Historiador i delegat de
l'Amical de Neuengamme

Al tardet del 20 d'agost de 1940, fa 83 anys, sortia de l'estació de ferrocarril d'Angulema, al departament francès del Charente, el primer i únic comboi de població civil (hòmens, dones, vells i xiquets) de l'Europa occidental compost per republicans espanyols i catalans amb destinació al camp de concentració i extermini de Mauthausen, a Àustria. Famílies senceres de les Terres de l'Ebre refugjades aquell dia al campament de Les Alliers, a la vora mateix d'Angulema, foren obligades a pujar en aquell tren de bestiar cap a l'infern nazi.

El 24 d'agost el tren va arribar al seu destí final i l'estació de Mauthausen esdevé l'escenari de les separacions familiars més cruels. Crits autoritaris dels soldats de les SS, però també els crits esgarrats de dolor i els plors de les famílies separades davant la incertesa de, tal vegada, no poder vore mai més als pares o fills. Les dones i xiquets i xiquetes menors de 14 anys -442- varen ser retornats a l'Estat espanyol en el mateix tren. Els hòmens -oficialment 430- foren els que aquell dia varen entrar al camp de concentració de Mauthausen, però hi hauria un ebrenac Jaime Martínez Aliaga -d'este comboi que entraria cinc mesos després, l'1 de febrer de 1941, elevat la xifra a 431 individus. Havia baixat a l'estació austríaca de Lambach en una parada tècnica del tren el tercer dia de viatge, però no hi va tornar a pujar. No es creu que ho fes amb ànim de fugir. Senzillament va baixar a passejar i es va quedar a terra. Va deambular i malviure per la regió de Salzburg fins a ser detingut per la Gestapo i traslladat a Mauthausen, on es va retrobar amb el seu fill. Tots dos acabarien morint.

Divuit foren els ebrenacs que varen formar part del comboi d'Angulema i van entrar al camp de concentració. El tren també és conegut com el comboi dels 927 pel nombre de persones que hi formaven part -tot i que no existix documentació exacta sobre esta dada- i que varen tastar el dia a dia de la barbàrie nazi del camp de concentració de Mauthausen i el subcamp de Gusen. Entre ells hi havia set hòmens de Xerta: José Aviñó Ventura,

ELS EBRENACS DEL COMBOI D'ANGULEMA O DELS 927							
Núm. Matricula	Nom i cognoms	Data naixement	Població	Situació del deportat	Data d'alliberament o mort	Lloc d'alliberament o mort	
4196	Juan Domenech Salvador	19.10.1896	Paüls	Mort	15.03.1941	Gusen	
3994	Francisco Ferrando Pedret	09.11.1898	Tortosa	Mort	18.11.1941	Gusen	
4001	José Aviñó Ventura	24.02.1895	Xerta	Mort	04.12.1941	Hartheim	
4094	José Aviñó Sabaté	14.08.1922	Xerta	Alliberat	05.05.1945	Mauthausen	
4148	Bautista Sabaté Pons	19.01.1872	Xerta	Mort	04.05.1941	Gusen	
4206	Antonio Piñol Mayor	15.02.1873	Xerta	Mort	31.01.1941	Gusen	
4207	Antonio Piñol Mayor	16.09.1898	Xerta	Mort	19.07.1941	Gusen	
4208	José Piñol Mayor	22.11.1905	Xerta	Mort	07.04.1941	Gusen	
9982	Jaime Martínez Aliaga (*)	13.06.1872	Xerta	Mort	17.03.1941	Gusen	
3844	Juan Bta. Nos Fibla	18.08.1924	Alcanar	Alliberat	22.08.1941	Gusen	
4128	José Nos Juan	15.08.1875	Alcanar	Mort	16.10.1941	Gusen	
4014	Enrique Ferrer Duran	25.09.1925	Amposta	Alliberat	05.05.1945	Mauthausen	
4204	Enrique Ferrer Berenguer	31.12.1889	Banyeres Mariola/La Sénia	Mort	06.01.1941	Mauthausen	
3996	Pedro Altés Fava	11.03.1911	Mas de Barberans	Mort	12.01.1942	Gusen	
3810	Carlos Navarro Valldepérez	27.07.1903	La Ràpita	Mort	31.05.1941	Gusen	
3826	Ricardo Grau Roca	06.04.1898	Benissanet	Mort	04.02.1942	Gusen	
4144	Francisco Sas Llop	23.02.1912	La Palma d'Ebre	Mort	08.11.1941	Gusen	
3925	Francisco Vallespí Serra	23.04.1918	El Pinell de Brai	Alliberat	05.05.1945	Mauthausen	

* En la relació se comptabilitzen els republicans ebrenacs que, el 24 d'agost de 1940, varen entrar al camp de concentració de Mauthausen procedents del Frontstalag 184 d'Angulema (França). Un d'ells (Jaime Martínez Aliaga) és l'únic que no va entrar aquest dia.
* Relació de creació pròpia de l'autor.

A dalt, Francesc Sas, José Nos i José Aviñó Ventura. A baix, imatge de l'alliberament del camp de Mauthausen a càrrec de les forces aliades en la Segona Guerra Mundial.

José Aviñó Sabaté, Bautista Sabaté Pons, Antonio Piñol Mayor (pare), Antonio Piñol Mayor (fill), José Piñol Mayor i Jaime Martínez Aliaga; els canareus José Nos Juan i Juan Bta. Nos Fibla; els ampostins Enrique Ferrer Berenguer i Enrique Ferrer Duran; Juan José Domenech Salvadó, de Paüls; Francisco Ferrando Pedret, de Tortosa; Pedro Altés Fava, del Mas de Barberans; Carlos Navarro Valldepérez, de la Ràpita; Francisco Vallespí Serra, del Pinell de Brai, i Francisco Sas Llop, de la Palma d'Ebre.

Gusen, situat a 5 quilòmetres del camp central de Mauthausen i conegut pels deportats com l'escorxador, es va engolir la vida de la gran majoria de deportats republicans. Dels 107 ebrenacs que varen passar per este subcamp, 104 van ser assassinats.

D'ells, 12 corresponen als que van formar part del comboi d'Angulema. Altres dos morts van ser: un (Enrique Ferrer Berenguer) al camp central de Mauthausen, que es va convertir en el primer deportat ebrenac mort en un camp de concentració nazi (6 de gener de 1941); i l'altre (José Aviñó Ventura) a la cambra de gas del castell de Hartheim (4 de desembre de 1941).

Dels divuit deportats, només quatre van sortir amb vida: Enrique Ferrer Duran, Francisco Vallespí Serra, José Aviñó Sabaté i Juan Bta. Nos Fibla, l'únic ebrenac que va sortir en llibertat del subcamp de Gusen (22 d'agost de 1941) a petició de l'ambaixada d'Espanya a Berlín per indicació del mateix Ramón Serrano Suñer, aleshores ministre d'Exteriors del govern de Franco.